

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เสนอให้เห็นถึงประเด็นอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะ และชาติ กอบจิตติมาแล้วดังที่ผู้วิจัยได้พิสูจน์ให้เห็นมาแล้วด้วยการให้บรรณารายโดยละเอียดไว้ในบทที่ 3 และ บทที่ 4

โอเอะเองเคยกล่าวยืนยันไว้อย่างชัดเจนว่าตนเป็นนักเขียนแนวอัตถิภาวะส่วนในกรณีของชาติ กอบจิตติ นั้น เขาไม่เคยยืนยันความเป็นอัตถิภาวะของตนเองอย่างชัดเจนดังที่โอเอะทำ แต่กลับกล่าวว่าเขาไม่ได้เป็นนักเขียนแนวนี้แต่อย่างใด¹ ถึงแม้ชาติ กอบจิตติจะยืนยันเช่นนั้น แต่ทว่าผลงานของเขาก็เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผลงานของเขาได้สะท้อนภาพของแนวคิดอัตถิภาวนิยมไว้อย่างชัดเจนดังที่ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นไว้แล้ว

โอเอะเองได้เข้าสู่วงการนักเขียนตั้งแต่เมื่อครั้งที่เป็นนักศึกษา นับตั้งแต่จุดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน เขาได้สร้างงานวรรณกรรมขึ้นเป็นจำนวนที่นับไม่ถ้วนมาเป็นเวลากว่า 40 ปีแล้ว ในช่วงหลัง พัฒนาการของวรรณกรรมที่โอเอะได้สร้างขึ้นนั้นพัฒนาไปจากงานในช่วงแรกซึ่งมีลักษณะเป็นอัตถิภาวนิยมมาก กล่าวคือ เครือข่ายความคิดของเขาในช่วงหลังมิได้จำกัดอยู่กับแนวคิดอัตถิภาวนิยมเพียงอย่างเดียว อีกทั้งกลวิธีการนำเสนอก็ดูจะมีความซับซ้อนขึ้น

ในส่วนของชาติ กอบจิตตินั้นเริ่มงานวรรณกรรมมาแล้วเป็นเวลานาน แม้เขาจะมีพัฒนาการทั้งด้านความคิดและกลวิธีการนำเสนออย่างเห็นได้ชัด แต่ทว่าแนวทางเดียวของชาตินั้นมีแนวทางเดียวคือ เป็นการนำเสนอแนวคิดอัตถิภาวนิยมของตัวเองครั้งสั้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องแบ่งแนวคิดเป็น 3 ช่วงเช่นเดียวกับโอเอะ เพราะแนวคิดของโอเอะที่เน้นอัตถิภาวะนั้นดูจะมีเฉพาะในงานช่วงแรกดังที่ได้ให้บรรณารายไปแล้ว เราจะเห็นได้ว่า แม้ชาติจะปฏิเสธความเป็นอัตถิภาวะของตนเอง แต่ทว่าผลงานของเขาล้วนแสดงให้เห็นถึงอัตถิภาวะดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว

¹ ชาติ กอบจิตติ. *สัมภาษณ์*, ณ โรงแรมสยามซิตี, 28 มีนาคม 2544 ณ โรงแรมสยามซิตี

ดูจะเป็นการยากที่จะระบุถึงแนวโน้มในการสร้างงานของชาติ กอบจิตติต่อไปว่าจะยังคงลักษณะอัตถิภาวะต่อไปอีกหรือไม่ เพราะแนวโน้มในการสร้างงานเขาดูจะกว้างกว่าโอเอะด้วยคำประกาศว่าเขามิได้ผูกติดอยู่กับแนวคิดใดหรือสำนักใด (ซึ่งในแง่นี้โอเอะได้ประกาศตัวว่าเป็นนักอัตถิภาวนิยมอย่างชัดเจนและเป็นทางการ) และยังมีแนวโน้มว่าเขาจะหยุดสร้างงานวรรณกรรม ซึ่งต่างไปจากกรณีของโอเอะที่เราสามารถจะระบุจุดยืนของเขาได้ชัดเจนกว่า เราสามารถยืนยันได้ว่า เขาเป็นนักอัตถิภาวะ เพราะแนวโน้มในการสร้างงานของเขาไม่น่าจะแตกต่างไปจากปัจจุบันมาก เพราะเขาเคยประกาศออกมาแล้วว่า จะหยุดสร้างงาน และการหยุดสร้างงานของเขา ทำให้ขอบเขตในการวิจัยและสามารถสรุปผลการวิจัยในส่วนของโอเอะได้ชัดเจนและแม่นยำกว่าของชาติ (ซึ่งยังไม่ยุติการเขียน)

เราสามารถเปรียบเทียบวรรณกรรมของโอเอะในช่วงแรกและวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ได้โดยสรุปให้เห็นถึงลักษณะร่วมในวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนได้ดังนี้

ประการแรก คือ การแสวงหาความเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์และปฏิเสธการหลอกตัวเองหรือที่เรียกว่า "ความสำคัญผิดที่เลว" (bad faith) ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมทุกเล่มของนักประพันธ์ทั้ง 2 คนที่ผู้วิจัยได้ยกขึ้นมาศึกษาเปรียบเทียบในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ กล่าวคือ ในส่วนของโอเอะ ได้แก่ (1) *A Strange Job, Lavish Are the Dead, Sheep* (2) *Seventeen, Outcries, J*, (3) *A Personal Matter* กับ *Hiroshma Note* ในส่วนของชาติ กอบจิตติ ได้แก่ *จนตรอก เรื่องธรรมดา หมาเน่าลอยน้ำ คำพิพากษา และ เวลา*

ประการที่สอง คือ การนำเสนอภาพของภวันต์ของสังคม (being-for-others) อันเป็นสภาวะที่ตัวตนที่แท้จริงหรืออัตถิภาวะของปัจเจกบุคคล (being-for-itself) ที่ได้ตกต่ำไปสู่สภาวะตัวตนที่ไม่แท้หรือภวันต์หรือเป็นเพียงสิ่งของ (being-in-itself) หากกล่าวอีกแง่หนึ่ง เราจะเห็นได้ว่าตัวตนที่แท้จริงได้กลายสภาพเป็นวัตถุสิ่งของหรือไร้ค่าในสายตาของ "ผู้อื่น" ดังที่เราจะเห็นได้ชัดใน *Sheep* ของโอเอะ และใน *คำพิพากษา* ของชาติ กอบจิตติ

ประการที่สาม คือ ประเด็นเรื่องอัตถิภาวะหรือความแปลกแยก เราอาจกล่าวได้ว่าลักษณะของอัตถิภาวะเป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งของวรรณกรรมในศตวรรษที่ 20 โดยทั่วไป ซึ่งเราจะเห็นได้ในรูปของการล่มสลายของสังคมมนุษย์ในยุคที่ความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปมาก ประเด็นเรื่องอัตถิภาวะนี้เป็นประเด็นที่

ศาสตร์และศิลป์สาขาต่างๆให้ความสำคัญ อาทิ ในวงการปรัชญา วงการทัศนศิลป์ รวมไปถึงวงการวรรณกรรม เราจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมของไอเอะและชาติ กอบจิตติที่ผู้วิจัยได้นำเสนอมานี้ต่างก็แสดงออกถึงภาพของอัญภวະในปัจเจกบุคคล และอัญภวະที่ปัจเจกบุคคลมีต่อสังคมอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง *A Strange Job, Lavish Are the Dead, Sheep* ของไอเอะ และ *จนตรอก เรื่องธรรมดา* และ *หมาเน่าลอยน้ำ* ของ ชาติ กอบจิตติ ซึ่งได้ให้ทรรศนะไว้แล้ว (ดูบทที่ 4)

ประการที่สี่ คือ ภาพของสภาวะ “การถูกกักกัน” ภาพดังกล่าวปรากฏชัดเจนในงานของไอเอะช่วงแรก นั่นก็คือจะไม่น่าประหลาดใจอันใด เพราะงานของไอเอะในช่วงนั้นเรียกได้ว่าเป็นผลพลอยได้จากสงครามโลกครั้งที่ 2 กล่าวคือ ผลงานของเขาในช่วงนั้นผลิตออกมาในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่สองไม่นานนัก ไอเอะได้นำเสนอภาพของสภาวะ “การถูกกักกัน” ที่ชาวญี่ปุ่นในช่วงนั้นประสบ ด้วยเหตุนี้ เราจึงอาจกล่าวได้ว่าสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างงานในช่วงแรกๆของไอเอะที่แสดงออกถึงภาพของสภาวะ “การถูกกักกัน” เป็นอย่างยิ่ง หากไม่มีเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ผลงานของเขาก็อาจมีแนวโน้มต่างที่เป็นอยู่ก็เป็นได้

อันที่จริง สงครามโลกครั้งที่สองต่างเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานของนักเขียนและนักคิดอีกมากมาย อาทิ ชาร์ตอร์ นั่นก็จะเป็นเพราะเหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความรู้สึก “ถูกกักกัน” ให้แก่มนุษย์อย่างมหาศาลนั่นเอง

เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งว่า สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานให้แก่นักคิดและนักเขียนมากมาย ดังเช่นกรณีของไอเอะและชาร์ตอร์ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น แต่ทว่า เหตุการณ์ดังกล่าวมิได้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานของชาติ กอบจิตติ แต่อย่างใด แต่ก็เป็นที่น่าแปลกใจว่า ผลงานของชาติ กอบจิตติที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานั้นกลับสะท้อนให้เห็นถึงความกดดันจาก “สภาวะที่ถูกกักกัน” ได้เช่นเดียวกับไอเอะและชาร์ตอร์

วรรณกรรมของไอเอะในช่วงแรกได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ภาพที่ปรากฏออกมาเป็นภาพของความน่าเบื่อหน่าย ไม่มีแรงบันดาลใจจะทำภารกิจใดๆ ไม่มีเรี่ยวแรงจะต่อสู้เมื่อถูกทำร้าย ความเหนื่อยเปล่า ความไร้สาระ ซึ่งเป็นความรู้สึกของคนรุ่นหนุ่มสาวชาวญี่ปุ่นในยุคนั้น ส่วนวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันในประเทศไทยที่อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า เป็นภาพสะท้อนของ “การถูกกักกัน” เช่นเดียวกัน

ประเด็นดังกล่าวน่าจะเป็นเรื่องเฉพาะของสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ดังเช่นกรณีของความรู้สึกที่ว่าอยู่ใน "สภาวะที่ถูกกักกัน" อันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศญี่ปุ่น แต่ "สภาวะที่ถูกกักกัน" นั้นกลับปรากฏขึ้นได้ในสังคมที่ต่างยุคต่างสมัยและต่างชาติต่างภาษา รวมไปถึงเหตุการณ์ที่ต่างกรรมต่างวาระกันดังเช่นที่ปรากฏในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ อันเป็นเหตุการณ์ที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่มีอิทธิพล นั่นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ประเด็นเรื่อง "สภาวะที่ถูกกักกัน" นั้นมีความเป็นสากลอย่างยิ่ง

ประการที่ห้า คือ ลักษณะอัตถิภาวะแนวพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง *เวลา* ของ ชาติ กอบจิตติ เป็นที่น่าชื่นชมประการหนึ่งว่า แนวคิดเกี่ยวกับอัตถิภาวนิยมของชาติ กอบจิตติ ได้พัฒนาลักษณะอันเป็นจุดเด่นของตนเอง ซึ่งดูจะต่างไปจากกรณีของไอเอะที่พัฒนาอัตถิภาวนิยมให้เป็นลักษณะเฉพาะดังเช่นในกรณีของชาติที่ได้พัฒนาอัตถิภาวนิยมเป็นแนวพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางที่เฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ดังที่ได้ให้อรรถาธิบายไปแล้วในบทที่ 4

เราจะเห็นได้ว่า อัตถิภาวนิยมของไอเอะได้พัฒนาต่อไปจากเดิม แต่ทว่าดูจะเป็นการพัฒนาไปในแง่ที่ห่างจากแนวอัตถิภาวนิยมออกไปเรื่อย มิได้พัฒนาแนวคิดอัตถิภาวนิยมแต่เพียงอย่างเดียว (ซึ่งนั่นก็ดูจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยต้องจำกัดขอบเขตของการศึกษาวรรณกรรมของไอเอะไว้เพียงช่วงแรกเท่านั้น เพราะช่วงที่ 2 และ 3 เขามีได้จำกัดตัวเองให้อยู่ในกรอบของการพัฒนาอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมแต่อย่างใด แต่เน้นเรื่องการไถ่บาป การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ และการกลับใจมายอมรับนับถือคริสตศาสนา แนวทางดังกล่าวดูจะเป็นสิ่งที่เราพบได้บ่อยในงานของไอเอะช่วงหลังซึ่งดูจะมีความเชื่อที่มีต่อสิ่งที่ลึกลับ²)

แนวทางของชาติจึงแตกต่างไปจากไอเอะ (ในช่วงหลัง) กล่าวคือ งานของชาติดูจะเป็นการมุ่งแสวงหาการหลุดพ้นจากความทุกข์ด้วยวรรณกรรม ซึ่งอาจเทียบได้กับการที่เจ้าชายสิทธัตถะเผชิญหน้ากับตัวตนที่แท้จริง คือ การยอมรับความจริงของชีวิตมนุษย์ คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย และตัดสินใจเลือกที่จะแสวงหาตัวตนที่แท้จริง และยืนหยัดต่อสู้จนบรรลุ แม้ตัวละครในวรรณกรรมเรื่อง *เวลา* จะไม่ได้เข้าสู่สภาวะของการหลุด

² ซึ่งนั่นก็ดูจะเป็นเพราะ ในช่วงนี้ ไอเอะศึกษาปรัชญาของสปิโนซา

พันเช่นเดียวกับกรณีของเจ้าชายสิทธัตถะ แต่ตัวละครในวรรณกรรมเรื่องนี้ดูจะเผชิญหน้ากับสัจธรรมของชีวิต กล่าวคือ ความไม่มีอะไร (nothingness)

ประการที่หก คือ เรื่องของการตัดสินใจ ตัวละครในวรรณกรรมของไอเอะที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้นมีการแสดงออกถึงการตัดสินใจที่จะเข้าไปแสวงหาอติภาวะของตนเอง หรืออติภาวะที่แท้จริงของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง *Seventeen, Outcries* และ *J*

แต่ทว่าในกรณีของชาติ กอบจิตตินั้นดูจะแตกต่างออกไป เพราะตัวละครในวรรณกรรมของชาติที่ได้นำมาศึกษานี้มิได้มีการตัดสินใจเลือกที่จะเข้าไปค้นหาอติภาวะแต่อย่างใด ตัวละครเหล่านั้นดูจะเป็นเพียงผู้ถูกกระทำ และถูกสถานการณ์บีบบังคับให้ต้องค้นหาอติภาวะของตนเองเท่านั้น เราจึงอาจกล่าวได้ว่า อติภาวะของชาติจึงเป็นเหตุบังเอิญ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกรณีของตัวละครในวรรณกรรมของไอเอะที่ได้เลือกศึกษานี้ เราจะเห็นได้ว่า ตัวละครของไอเอะมีความตั้งใจและตัดสินใจที่จะค้นหาอติภาวะของตนเองมากกว่าในกรณีของชาติ

ด้วยเหตุนี้ วรรณกรรมของทั้งไอเอะและของชาติ กอบจิตติจึงเป็นวรรณกรรมแนวอติภาวนิยม โดยที่มีรายละเอียดทั้งส่วนที่พ้องกัน และมีรายละเอียดบางประเด็นที่แตกต่างไป จึงอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองจึงมีทั้งที่เป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป และลักษณะร่วมที่มีความเป็นสากลร่วมกันอยู่

ข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองคนที่ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ดูจะเป็นเพียงตัวอย่างในการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมของนักเขียนสองชาติโดยใช้ประเด็นเรื่องปรัชญาแนวอติภาวนิยมเป็นจุดร่วมในการศึกษา ซึ่งก็ได้ทั้งข้อสรุปที่เป็นจุดร่วมและจุดที่แตกต่าง อย่างไรก็ตาม ยังคงมีวรรณกรรมอีกเป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นปรัชญาดังกล่าวได้ทั้งที่เป็นวรรณกรรมตะวันออกหรือตะวันตกด้วยกัน และเป็นการศึกษาเปรียบเทียบประเด็นดังกล่าวในวรรณกรรมตะวันตกและตะวันออก

ในที่นี้ ผู้วิจัยขอเสนอวรรณกรรมเรื่อง *Bufe-Kul*³ วรรณกรรมเอกของ ซาดาเด็ค เฮดายัต (Sadaq Hedayat) ซึ่งเป็นชาวอิหร่าน เอาไว้ วรรณกรรมเรื่องนี้สามารถใช้อัตถินิยมในแนวซูฟีซิม⁴ เป็นแนวทางในการศึกษาได้

การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมแนวอัตถิภาวนิยมไม่เพียงแต่จะได้รับแนวคิดปรัชญาที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังได้เห็นถึงแนวทางที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ ดังนั้น วรรณกรรมแนวอัตถิภาวนิยมก็สามารถเป็นแรงบันดาลใจนำไปสู่การหลุดพ้นความทุกข์ในชีวิตจริงได้

วรรณกรรมของเค็นสะบุโร โอเอะ ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอให้มีการแปลวรรณกรรมของโอเอะจนครบทุกเล่มเป็นภาษาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแปลเป็นภาษาตะวันออก เราจะเห็นได้ว่า แทบจะไม่มีการแปลงานของโอเอะเลยในประเทศไทย งานของโอเอะที่แปลเป็นภาษาไทยซึ่งมีจำนวนน้อย⁵ ซึ่งการแปลวรรณกรรมจากต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นจึงน่าจะเป็นการรักษาอรรถรสและความถูกต้องไว้ได้ดีกว่าการแปลจากภาษาอังกฤษ การแปลวรรณกรรมของโอเอะเป็นภาษาไทยนั้น จะเป็นการเผยแพร่ให้ผู้อ่านชาวไทยที่รู้จักนักเขียนที่ยิ่งใหญ่ผู้นี้มากขึ้นอีกด้วย

ในทำนองเดียวกัน ก็ควรจะส่งเสริมให้มีการแปลวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติทุกเล่มออกเป็นภาษาต่างๆ เช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการส่งเสริมวรรณกรรมที่มีคุณค่าของไทยออกไปสู่ระดับสากลต่อไป

³ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง *Bufe-Kul* วรรณกรรมเอกของ Sadaq Hedayat มาแล้วเมื่อครั้งที่ศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

⁴ ประเด็นอัตถิภาวนิยมแนวซูฟีซิมนี้ Prof. Dr. Eiji Mano แห่งมหาวิทยาลัยเกียวโต เคยให้ทัศนะต่อผู้วิจัยไว้ว่า เรื่อง *Bufe-Kul* นี้มีลักษณะของแนวคิดซูฟีซิมอยู่

⁵ เท่าที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้านั้นมีการแปลวรรณกรรมของโอเอะเป็นภาษาไทยเพียงเล่มเดียว (ปิยจิตทาแดง, แปล. "งานประหลาด", *เรื่องสั้นดีเตนจิน-ญี่ปุ่น* (กรุงเทพฯ: ศูนย์การแปล คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531, หน้า 63-37.)